

NORRTÄLJE
KOMMUN

Författare: Adrian Forssander,
projektledare
Beslut BSN: 2017-05-15

Tusen språk i förskolan

Riktlinjer för modersmålsstöd i Norrtälje kommuns förskolor.

POSTADRESS
Box 803, 761 28 Norrtälje

BESÖKSADRESS
Estunavägen 14

TELEFON
0176-710 00

E-POST
barn.skolnamnden@norrtalje.se
utbildningsnamnden@norrtalje.se

PLUSGIRO
3 20 65-5

ORGANISATIONSNUMMER
212000-0217

TELEFAX
0176-717 70

WEBB
norrtalje.se

BANKGIRO
451-7694

norrtalje.se

BARN- OCH UTBILDNINGSKONTORET

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Vad säger lagen?	4
Skillnaden mellan stöd och undervisning i modersmål	5
Vad är modersmål?	5
Vad innebär modersmålsstöd i förskolan?	7
Samarbete med hemmen	8

Sammanfattning

Norrtälje kommuns definition av begreppet modersmål

- Det första språket/språken barnen möter
- Att språket är levande i barnens hemmiljö
- Undantaget är de nationella minoritetsspråken, där barnen har rätt till modersmålsstöd oavsett om språket är levande i barnets hemmiljö eller inte

Norrtälje kommuns synsätt på modersmålsstöd

- Stödet ska vara levande i verksamheten och i barnens vardag
- Vårdnadshavare får information om stödet
- Förskolan uppmuntrar till ett gott samarbete med hemmen
- Personal/pedagoger med fler än ett språk är en tillgång

Nödvändiga förutsättningar i arbetet

- En kartläggning av barnets modersmål sker vid inskolningssamtalet.
- Förskolan har en god kommunikation med barnets föräldrar/vårdnadshavare.
- En verksamhet som erbjuder ett språkutvecklande arbetssätt för att möta flerspråkiga barn.
- Tolk medverkar vid behov på utvecklingssamtal och vid svåra samtal
- Språkstödare är vid behov delaktig vid inskolning. Språkstödjarens roll är att vara en språklig och kulturell brygga mellan vårdnadshavare och pedagoger.

Inledning

Detta dokument är riktlinjer för hur Norrtälje kommun definierar modersmålsstöd i förskolan. Riktlinjerna vänder sig till både kommunal och fristående verksamhet och syftar till att tydliggöra för förskolechefer och pedagoger vad modersmålsstöd i förskolan innebär i Norrtälje kommun. Dokumentet ska fungera som ett stödmaterial när verksamheterna utformar sitt modersmålsstöd.

I vissa av Norrtälje kommuns förskolor finns det uppemot 30 olika modersmål representerade bland barnen. Därmed innehåller förskolorna stora språkskatter att ösa ur. Genom att knyta verksamheten till barnens verklighet och kulturella identitet ges pedagogerna möjlighet att öppna upp för mångfald och välkomna hela världen till förskolorna, med all dess kulturella och språkliga rikedom. Detta ger unika möjligheter för alla barn att genom en flerspråkig och interkulturell lärmiljö bli världsmedborgare.

Vad säger lagen?

Språklagen och skollagen är tydliga i sina formuleringar: *"Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål."* (Skollagen, SFS 2010:800, kapitel 8, 10 §) och *"Den som har ett annat modersmål än de språk som anges i första stycket¹ ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål."* (Språklagen, 2009:600). Förskolan **ska** medverka till att barn med annat modersmål än svenska får utveckla såväl svenska språket som sitt modersmål. Även i läroplanen står det klart att varje barn har rätt till sitt modersmål. *Förskolan ska sträva efter att varje barn: [...] som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet och sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål.* (Skolverket, 2016 s. 10)

¹ Språket som anges i första stycket är svenska.

Skillnaden mellan stöd och undervisning i modersmål

Norrtälje kommun har sedan tidigare definierat vad som krävs för att en elev ska vara berättigad till modersmåls**undervisning** i grundskolan. Kraven är då att:

- Det finns en vilja hos vårdnadshavarna att eleven ska ha modersmålsundervisning.
- Språket talas i hemmet.
- Eleven har grundläggande kunskaper i språket.
- Det finns minst fem elever som vill ha undervisning i samma språk.

(Norrtälje kommun, 2016)

För de nationella minoritetsspråken gäller enbart första punkten för att eleven ska vara berättigad modersmåls**undervisning**.

Förskolan ska ge **stöd**, inte **undervisa** i modersmål. Varje barn ska där ges möjlighet att möta sitt modersmål på ett enkelt sätt, vilket innebär att kriterierna är vidare än i grundskolan. Läs mer under ”Vad innebär modersmålsstöd i förskolan?”.

Vad är modersmål?

Håkansson (2003) anger fyra kriterier för att ett språk ska kunna anses vara ett modersmål.

Kriterier för modersmål	Textförfattarens exempel
Ursprungskriteriet Modersmålet definieras utifrån att det är det språk du lär dig först. Möter barnet två språk eller fler i sitt hem har hen två eller fler modersmål. Möter barnet dessutom ett tredje språk från starten av sitt liv är barnet flerspråkigt.	Katjas mamma talar persiska och hennes pappa talar engelska och föräldrarna är boende i Sverige. Katjas modersmål är då persiska och engelska, men Katja är även flerspråkig då hon från början även mött svenska.
Kompetenskriteriet Här definieras modersmålet utifrån det språk du behärskar bäst	Charlie är född i Sverige. Hen flyttade till Kina som barn och har pratat engelska i hemmet. Charlie behärskar kinesiska och engelska

och du är tvåspråkig om du behärskar båda språken lika bra.	på samma nivå och det är hens modersmål.
Funktionskriteriet Det språk du använder mest är det språk som definieras som ditt modersmål. Tvåspråkig/flerspråkig är en person som kan använda två/flera olika språk i de, flesta, enligt samhället, behövda situationer.	Sams ena pappa pratar svenska med honom, hans andra pappa pratar svenska och tyska med Sam. Sams modersmål är Svenska men han är flerspråkig då han även kan tyska och engelska.
Attitydkriteriet Ditt modersmål är det språk du identifierar dig med.	Fatma föddes i Turkiet men bor sedan många år i Sverige. Fatmas modersmål är svenska, då hon identifierar det som sitt modersmål

Sandvik och Sprukland (2011) anger även en femte kategori:	
Känslospråket Modersmålet definieras utifrån det språk du tänker, drömmer och räknar på.	Martin är född och uppvuxen i Sverige men har under många år bott i England. Martins modersmål är engelska, då det är språket han tänker och drömmer på.

Idag möter många barn fler språk innan de har utvecklat ett talat modersmål. Dessa språk kan anses komplettera varandra och **lärandet av olika språk sker inte på bekostnad av varandra**. Barnen använder olika språk i många olika sammanhang, och att vissa barn har större möjlighet än andra att använda sitt modersmål, något som undervisningen behöver ta hänsyn till (Kultti, 2015). I propositionen till skollagen står det att läsa att *modersmål är det språk som hen lärt sig som barn i sin hemmiljö* (Prop. 2009/2010:165).

Utifrån styrdokument och forskning har Norrtälje kommun tagit fram kriterier för när barn i förskolan har rätt till modersmålsstöd.

Kriterier för att ett barn är berättigat till modersmålsstöd i förskolan

- Att barnet möter ett annat språk än svenska som sitt första språk
- Att språket är levande i barnets hemmiljö

- Undantaget är minoritetsspråken (finska, jiddish, romani chib, samiska och meänkieli) där barnet har rätt till modersmålsstöd oavsett om språket är levande i hemmet.

Vad innebär modersmålsstöd i förskolan?

Förskolepersonalens uppgift är att skapa en verksamhet där naturlig kommunikation på svenska och barnets modersmål är en självklarhet. Det är de sociala, kulturella och pedagogiska sammanhangen barn kommer i kontakt med som avgör hur språken utvecklas. (Skolverket, 2013, s 15)

Utgångspunkten i Skolverkets stödmaterial är att förskolorna ska respektera, lyfta och uppmuntra barns flerspråkighet. Hur detta görs är beroende av varje förskolas förutsättningar, som kommer variera bland annat beroende på personalens språkliga kompetens (Skolverket, 2013). På Skolverkets hemsida betonas även vikten av att anpassa förskolans material efter barnens behov samt att samarbetet med hemmen är viktigt för modersmålsstödet inom förskolan. (Skolverket, u.å) Viktiga komplement, tillgångar och resurser i modersmålsstödet:

- Tvåspråkiga pedagoger
- Kulturstödjare
- Vårdnadshavare
- Informationstekniska hjälpmedel

(Prop. 2009/2010:165)

Flerspråkighet är något som skapas i samspel mellan barn och miljöer (Kultti, 2015). Språket utvecklas i sociala kontexter, spridda över hela dagen; i hallen, i lek, vid lunchen och så vidare. Det är därför viktigt att se på modersmålsstödet som något som berör hela förskolans verksamhet och alla dess miljöer och inte som en enskild aktivitet som sker en gång i veckan (Sandvik och Spurkland, 2011). Exempel på hur detta arbete kan gå till finns i ”Tusen språk i förskolan. Verktygslåda för modersmålsstöd i Norrtälje kommun”

Krav på modersmålsstöd i varje förskola

- Förskolan har en genomarbetad plan för sitt arbete med modersmålsstöd.
- Förskolan använder ”Tusen språk i förskolan. Verktygslåda för modersmålsstöd i Norrtälje kommun” som stöd i den dagliga verksamheten.
- Förskolan använder sig av det humankapital som existerar på förskolan, i form av flerspråkiga pedagoger.

Samarbete med hemmen

För att förskolorna ska kunna arbeta med modersmålsstöd är ett gott samarbete med hemmen en viktig framgångsfaktor. Förskolans arbete med barnen ska därför ske i ett nära och förtroendefullt samarbete med hemmen.

Modersmålsstödet ska utgå från barnets behov. Om barnet har många möjligheter att kommunicera och ges möjlighet att utveckla sitt modersmål behöver stödet se ut på ett annat sätt än om barnet har få möjligheter att utveckla sin kommunikation på modersmålet. Det är viktigt att komma ihåg att modersmålsstödet och dess insatser måste ske i nära samarbete med hemmen.

Inom ramen för förskolans modersmålsstöd finns stora möjligheter för vårdnadshavare att påverka verksamheten i förskolan. Hur detta samarbete med hemmen kan se ut är upp till varje förskola men en rekommendation är att i samband med inskolning ha ett språksamtal med vårdnadshavaren där barnets modersmål kartläggs. Att sedan ta hjälp av närstående vuxna när den språkliga kompetensen saknas bland pedagogerna är ett bra sätt för hemmen att få en ökad delaktighet i verksamheten. Det kan vara allt från att vårdnadshavarna talar in viktiga ord/fraser för barnet på lär-/ljudplatta, informerar pedagogerna om viktiga ord som barnen säger och vad dessa betyder eller att det finns möjlighet att bjuda in en, för barnet närstående, person att hålla en sagostund på modersmålet. Vikten av en god kommunikation med föräldrar/vårdnadshavare kan inte nog poängteras i arbetet med modersmålsstödet.

Det är även viktigt att det finns en god förståelse för rutinerna på förskolan, både för barn och familjer. Tolk ska vid behov erbjudas vid utvecklingssamtal och andra svåra samtal. En språkstödjare, det vill säga en person som talar modersmålet och svenska, rekommenderas finnas med under inskolningen och i samband med till exempel föräldramöte. I de fall där vårdnadshavare och pedagoger inte ännu behärskar samma språk kan dessa språkstödjare fungera som en brygga mellan båda parter, så att risken för missförstånd minimeras. Det är viktigt att organisera utifrån detta på förskolorna, då det i första hand är pedagoger på förskolorna som ska ta denna roll.

Föräldrarna ska ha möjlighet att inom ramen för de nationella målen vara med och påverka verksamheten i förskolan. (Skolverket, 2016 s. 13) Fler konkreta tips på hur samarbete med hemmen kan ske kommer att finnas i verktygslådan för språkbud som under hösten 2017 finnas tillgänglig på nätet.

Referenslista

Håkansson, G. (2003). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Kultti, A. (2014). *Flerspråkiga barns villkor i förskolan: lärande av och på ett andra språk*. (1. uppl.) Stockholm: Liber

Sandvik, M. & Spurkland, M. (2011). *Språkstimulera och dokumentera i den flerspråkiga förskolan*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

SFS 2009:600. *Språklagen*. Hämtad 29 augusti 2016, Från Riksdagen, http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600

SFS 2010:800. *Skollagen*. Hämtad 29 augusti. 2016, från Riksdagen, http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800#K8

Skolverket. (u.å) *Rätten till att utveckla sitt modersmål*. Hämtad 29 augusti, 2016, från Skolverket, <http://www.skolverket.se/regelverk/mer-om-skolans-answer/ratten-till-att-utveckla-sitt-modersmal-1.239311>

Skolverket (2013). *Fler språk i förskolan – teori och praktik*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98* (Rev. Uppl.). Stockholm: Skolverket.

Proposition 2009/2010:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*. Hämtad 22 september 2016, från regeringen, <http://www.regeringen.se/contentassets/c507a849c3fa4173b7d03df20bad2b59/den-nya-skollagen---for-kunskap-valfrihet-och-trygghet-hela-dokumentet-prop.-20092010165>

Norrtälje kommun. *Annat språk i hemmet – modersmål i grundskolan*. Hämtad 4 oktober 2016, från Norrtälje kommun, <http://www.norrtalje.se/info/barn-och-skola/grundskola/annat-sprak-hemma/>